

► Agrarisch coach Paulien Hogenkamp heeft

„Er zijn zát boeren die willen stoppen”, zegt agrarisch coach Paulien Hogenkamp. „Maar je moet ze niet dwingen.” Zij leert boeren eigen keuzes te maken. Doorgaans komen ze echter in haar praktijk als de mentale problemen al groot zijn. Niet vanwege overheidsbesluiten. De oorzaak ligt vaak in de eigen omgeving.

Leo van Raaij

Wierden

Tot haar afgrijzen zag Hogenkamp ook het beeld van de boerenpop met het hoofd in de strop, twee weken geleden op het viaduct bij Azelo. Ze heeft ermee te maken in haar praktijk: zelfmoord onder boeren. Het komt vaker voor dan ze bevroedde, toen ze als agrarisch coach begon.

„Ik dacht altijd dat de aantallen wel meevielen, maar nu, door de jaren heen, krijg ik meer mee. Wij begeleiden nogal wat nabestaanden van mensen die suïcide pleegden. En dat zijn er veel, hoor. Veel meer dan ik zelf jaren heb gedacht. Alleen, het is veel te simpel om te zeggen dat suïcides door wet- en regelgeving komen. Véél te simpel. Dat is niet zo.”

„Wij”, dat zijn de acht medewerkers van Hogenkamp Agrarische Coaching in Wierden. Nog maar negen jaar geleden begon Paulien Hogenkamp haar praktijk. En nu dus al acht werknemers, zijzelf inclus. „Veel mensen zeggen: ‘Het is niet best dat jullie het zo druk hebben’. Dan zeg ik altijd dat het juist heel goed is. Hier in het oosten geldt: hou ’t maar binnenskamers. Praat er maar niet over. Je mag de vuile was niet buiten hangen.”

Het stille verdriet

„Dat is generaties lang toch het drama geweest: het stille verdriet van de agrarische sector. Want het is natuurlijk van alle tijden dat mensen overspannen raken, ze mentale problematiek hebben. Maar vroeger ging je nog liever kruipend door de stallen dan dat de buurman wist dat het niet goed met je ging. Ze mochten eens denken dat je gek was. Dat je niet spoort.”

Ze was zelf voeradviseur voor ForFarmers, kwam veel bij de boeren thuis. „Ik zag de boerenbedrijven enorm groeien. De hypotheken groeiden net zo hard mee. En zeker in de varkenshouderij groeide ook de hoeveelheid personeel. Alles groeide, behalve de boer. Die boer, die dat helemaal niet kon bijbenen. Je zag ze gewoon ongelukkig worden. En hoe ongelukkiger de boer werd, hoe harder het netwerk stond te juichen. Die renartsen, voeradviseurs, de banken, de accountants. Ze waren allemaal blij als zo’n boer groeide. Ja, dat is cynisch.”

Wie heeft dat bedacht?

„Het netwerk was alleen maar aan het aplaudisseren. Open dagen wilden ze wel houden, om het te laten zien: ‘Onze klanten groeien en ze doen het hartstikke goed. En die boeren, een heel groot deel, keken af en toe achterom en dachten: ‘Hoe zijn in godsnaam die stallen er allemaal gekomen? Wie heeft dat bedacht?’”

„Wat boeren zich nauwelijks afvroegen, is of die groei wel bij ze paste. Bij hun levensfase, bij hun gezin. Maar ook: kan ik wel dealen met zo’n hoge hypotheek, kan ik wel dealen met wisselende prijzen? Allemaal vragen die ze zich nooit gesteld hadden. Zo ging het: de boekhouder zegt dat we goed gedraaid hebben, dus we moeten een stal bouwen. Anders moeten we belasting betalen. Maakt niet uit of die stal ons gelukkig maakt of niet.”

Toen ze nog bij ForFamers werkte, zag ze het al de verkeerde kant opgaan. „De boeren groeien niet mee, dit komt niet goed”, zei ik. „Als die boer niet gaat investeren in persoonlijke ontwikkeling, voor zichzelf helder

het in haar praktijk nauwelijks over de stikstofproblematiek

‘Vooral niet praten over persoonlijk leed, dááaraan gaat de boer kapot’

► Boeren vragen zich nauwelijks af of groei en een groot bedrijf wel bij hun past, zegt agrarisch coach Paulien Hogenkamp. Het gevolg: mentale problemen, vooral door druk vanuit de eigen omgeving. FOTO FRANS NIKKELS

krijgt hoe hij in het leven wil staan, in plaats van ‘hoe wil het netwerk dat ik in het leven sta’, dan gaat de sector kapot. En dat is nu nog steeds zo. Het netwerk bepaalt vaak de volgende stap in het ondernemerschap.”

Familiebedrijf

Ze komt zelf ook van de boerderij - haar ouders hadden in Dalfsen een melkveebedrijf en varkenshouderij - en schetst het meest voorkomende probleem dat ze in haar praktijk tegenkomt. „Mijn broer heeft onlangs het bedrijf verkocht en iedereen was tevreden. Maar het is wel iets wat bij ons in de praktijk soms grote drama’s teweegbrengt. Het familiebedrijf dat verkocht wordt.”

Inhoudelijk heeft ze het in haar praktijk nauwelijks over de stikstofproblematiek. „Het gaat zelden tot nooit over wat er speelt in de markt, de sector. Het gaat over de gevolgen die de boer ervaart. Slapeloze nachten, steeds vroeger wakker, concentratieproblemen, geen keuzes meer kunnen ma-

ken, het korte lontje. Daar hebben we het over. Het stuk eraan vooraf is voor ons niet eens zo relevant. Wij kijken naar de gevolgen en hoe we daar weer een goede weg in kunnen vinden.”

Ze begrijpt de huidige emoties van de boeren. „Hoeveel miljard willen ze wel niet beschikbaar stellen om al die boeren uit te kunnen kopen? Dat die boeren zo enorm demonstreren geeft toch wel aan: ze willen dat geld niet. Onderschat niet de emotionele waarde van grond. Grond die door opa of over-opa soms nog met de schop ontgon-

nen is. Bloed, zweet en tranen van de generaties voor je zit in die grond.”

Stoppende boeren is overigens maar een klein percentage van wat Hogenkamp begeleidt. Bij haar komen over het algemeen de wat grotere varkens- en melkveehouders. „Boeren met veertig koeien of driehonderd zeugen komen heel weinig. Zij hebben vaak geen zware hypotheek, dus minder financiële problematiek. Daardoor kunnen ze het mentaal wat makkelijker aan.”

Morele plicht

Maar als het financieel begint te knijpen, dan wordt het allemaal wat lastiger. „Dan zitten opa en oma op hetzelfde erf, vader en moeder op hetzelfde erf. Dan is misschien ooit vastgelegd in de overnameclausule dat je vader en moeder tot aan hun dood financieel moet onderhouden. En het liefst nog mantelzorg moet bieden. Dat staat dan niet op papier, maar dat is dan zo’n morele plicht. Dat vindt niet iedereen fijn.”

Juist de grotere boeren ervaren veel meer druk, is haar ervaring. „Er is druk vanuit de maatschappij, vanuit wet- en regelgeving, maar de allerbelangrijkste – en die staat echt met stip bovenaan – de druk vanuit de eigen familie. Er wordt dan gezegd: ‘Je hebt het hele bedrijf gekregen. Je wil toch niet zeggen dat het nu financieel niet goed gaat?’ Wat de familie zich vaak niet realiseert, is dat ze de hypotheek er tevens bij hebben gekregen.”

Het is niet dat de boeren zich nu en masse bij Hogenkamp melden. „Pas over een jaar,

anderhalf jaar zien we de dramatische gevolgen van wat er nu gebeurt. Ze zitten nu nog in de shock van ‘het kan toch niet waar zijn?’ Daarna komt altijd de ontkenning-fase. En dan komt boosheid.”

Energie op

Die richten ze vaak niet op de hele wereld, maar op het gezin. „Naar buiten toe zijn het vaak hele kerels, maar thuis is de energie op. Dan druppelen bij ons de eersten binnen. Want het korte lontje wordt niet gewaardeerd door het gezin. En na de boosheid komt het wantrouwen, het cynische, het complotdenken. Dan wordt het nog minder gezellig. En dan komt het verdriet.”

Ze vreest nu al de suïcides. „Maar het is veel te simpel om te zeggen dat dat door wet- en regelgeving komt. Véél te simpel. Dat is niet zo. Het is die cultuur om problemen binnenskamers te houden. Vooral niet praten over persoonlijk leed. Maar daaraan ga je kapot.”

Pas over een jaar zien we de dramatische gevolgen van wat er nu gebeurt

– Paulien Hogenkamp

Bloed, zweet en tranen van de generaties voor je zit in die grond

– Paulien Hogenkamp